

УДК 339.137:332.143(477)

Стасюк О.М., канд. екон. наук

науковий співробітник Інституту економіки та прогнозування НАН України

Бевз І.А.

провідний економіст Інституту економіки та прогнозування НАН України

ІНТЕГРАЛЬНА ОЦІНКА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

Розглянуто питання щодо інтегральної оцінки конкурентоспроможності регіонів України. Досліджено існуюче методичне забезпечення цієї оцінки, розроблено та запропоновано власний методичний підхід до неї, здійснено інтегральну оцінку рівня конкурентоспроможності регіонів України.

К л ю ч о в і с л о в а : конкурентоспроможність, регіон, інтегральний індекс, рейтинг, рівень конкурентоспроможності, оцінка.

Процеси глобалізації та регіоналізації суттєво вплинули на підвищення ролі національних регіонів, проявом чого є набуття нових якостей регіонами, однією з яких є конкурентоспроможність, а також надання їм статусу самостійних суб'єктів, що формують власну стратегію розвитку в економічному просторі держави та за її межами. Саме конкурентоспроможність найбільш повно показує потребу в подальшому розвитку регіонів як повноправних суб'єктів ринкової економіки, передбачає їх економічний розвиток та визначає подальші перспективи, формує стратегічні пріоритети.

Найменш дослідженим аспектом конкурентоспроможності у вітчизняній науці є регіональний¹. Досягнення конкурентоспроможності для регіону як суб'єкта конкурентної боротьби передбачає підвищення ефективності його розвитку, оскільки конкурентоспроможність спрямована на зниження міжрегіональних диспропорцій та економічний розвиток.

Конкурентоспроможність слід сприймати як інструмент, що допомагає досягненню мети, тобто загального підвищення добробуту. Щоб стати ефективним інструментом регіональної економічної політики, вивчення конкурентоспроможності має якомога більшою мірою інтегрувати часовий вимір.

Конкурентоспроможність регіону – це здатність економіки регіону передбачати та успішно адаптуватися до зовнішніх і внутрішніх викликів шляхом створення нових економічних можливостей за рахунок використання стійких конкурентних переваг регіону; визначати його роль і місце в економічному просторі країни та на світовому ринку товарів і послуг, тобто це здатність регіону випереджати інші регіони за окремими соціально-економічними показниками.

Вивченню проблем, пов'язаних із формуванням, підвищенням рівня, методичним забезпеченням, дослідженням окремих аспектів конкурентоспроможності регіонів, присвячені наукові роботи таких вітчизняних вчених, як В.Артеменко, В.Безугла, В.Підвисоцький, Є.Лазарева, З.Герасимчук, Л.Ковальська, Н.Яблонська, О.Кузьмін, Т.Уманець та інші.

¹ Стаття підготовлена в рамках виконання відомчої науково-дослідної роботи "Інструменти регулювання просторово-економічного розвитку України", державний реєстраційний номер 0111U009105.

Метою цієї статті є розроблення методичного підходу до інтегральної оцінки та оцінка рівня конкурентоспроможності регіонів України за останні роки.

Здійснення оцінки регіональної конкурентоспроможності може слугувати орієнтиром для соціально-економічного розвитку регіону та основою для розроблення стратегії його розвитку.

В Україні було розроблено, офіційно затверджено та періодично впроваджено різні методики оцінки конкурентоспроможності регіону [1; 2; 3].

Проаналізувавши декілька методик, не лише офіційно прийнятих [4, с. 90–97; 5, с. 53–60; 6; 7, с. 43–59; 8; 9; 10, с. 23–31; 11; 12, с. 154–166], на наш погляд, варто зазначити, що:

- різноманітність підходів до оцінки конкурентоспроможності регіону обумовлюється різними цілями, які ставилися під час оцінки;
- окремі методики відповідають етапам і завданням відповідного дослідження;
- в основі методики оцінки лежать як статистичні показники, так і експертні оцінки;
- в методиках виділяються різні групи і системи показників, проте відсутні показники, котрі дозволяють оцінити інноваційну діяльність та соціальну складову конкурентоспроможності;
- для присвоєння вагових коефіцієнтів використовують метод експертних оцінок, що підвищує суб'єктивність інтегральних показників оцінки конкурентоспроможності;
- проблематично практично застосовувати запропоновані методики, оскільки відсутні статистичні дані для проведення розрахунків;
- система показників перевантажена, це викликає труднощі й ускладнює проведення оцінки. Велика кількість показників не підвищує точність і достовірність оцінки.

Сукупність взаємопов'язаних показників повинна задовольняти таким критеріям: забезпечувати регіональний рівень подання даних, бути нескладною для сприйняття і обробки даних, відповідати системі національної статистики, бути репрезентативною для міжнародних зіставлень, забезпечувати проведення оцінки в динаміці [10, с. 28].

Крім того, щорічно, починаючи з 2008 р., Всесвітній Економічний Форум разом із Фондом "Ефективне управління" проводять дослідження конкурентоспроможності регіонів України за методологією Індексу глобальної конкурентоспроможності. Разом з тим, варто зазначити, що, наприклад, у звіті про конкурентоспроможність України та її регіонів за 2010 р. (для регіонального рейтингу було відібрано 20 регіонів з 27), Фондом використовувалися як статистичні дані, так і дані, отримані шляхом опитування керівників компаній, а в тих випадках, коли дані не були доступними на регіональному рівні, використовувалися національні дані. Крім того, усі регіони отримали однаковий бал за двома складовими конкурентоспроможності – макроекономічної стабільності і розміру ринку [13]. Все це суперечить сформульованій меті проекту – наданню незалежної й об'єктивної оцінки конкурентоспроможності України загалом та окремих її регіонів.

На нашу думку, оцінку конкурентоспроможності регіонів доцільно здійснювати відповідно до наведеного нижче алгоритму (рис. 1).

Оскільки поняття конкурентоспроможності є відносним, то порівняння рівня конкурентоспроможності регіонів можливе на основі системи показників. Аналіз існуючих підходів показав, що для таких цілей пропонується чимало систем показників, котрі включають як дані статистики, так і експертні оцінки.

Виходячи з можливостей та особливостей української статистики, а також враховуючи світовий досвід мінімізації кількості показників, для аналізу та оцінки конкурентоспроможності регіонів України нами сформовано систему показників конкурентоспроможності регіонів, яка нагадує собою дерево цілей, що робить її прийнятною. Групи показників об'єднано в два напрями:

- а) поточна конкурентоспроможність (група економічних, соціальних та демографічних показників);
 б) стратегічна конкурентоспроможність (група показників зовнішньоекономічної діяльності, науки та інновацій).

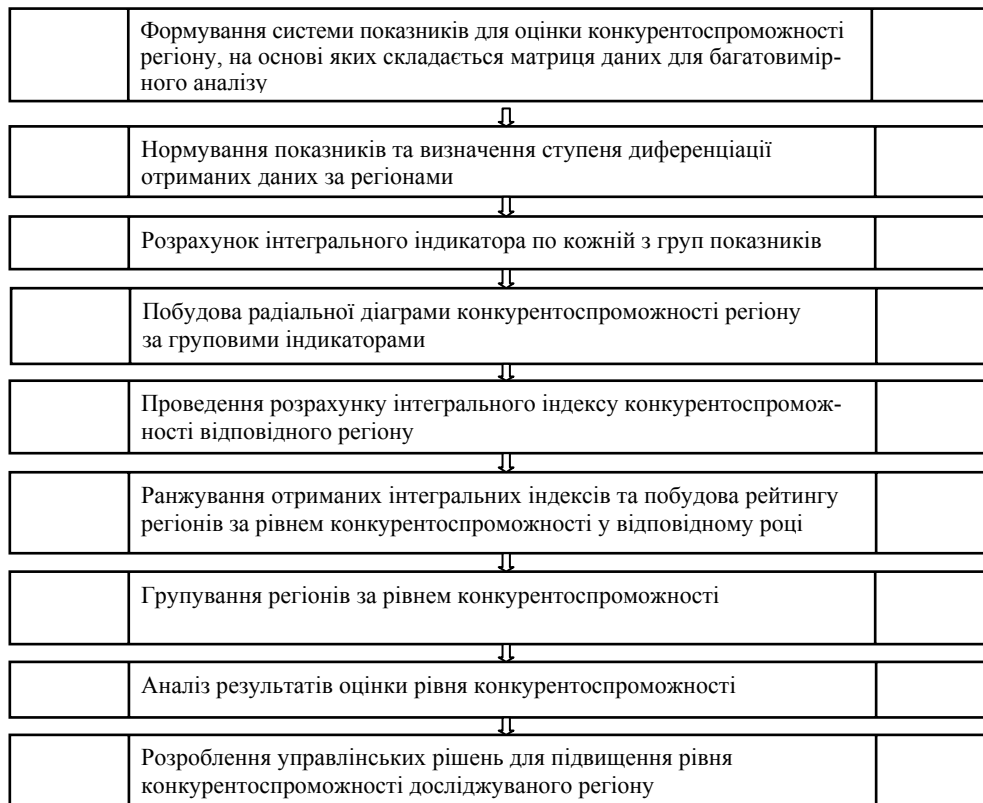

Рис. 1. Алгоритм оцінки конкурентоспроможності регіону

Джерело: складено О.Стасюк.

На другому етапі, враховуючи, що всі показники мають різну розмірність, проведемо їхнє нормування. Для цього визначимо часткові індекси (як відношення фактичного значення j -го показника для кожного регіону (X_{ij}) до кращого в певному регіоні), поділивши показники конкурентоспроможності на показники-стимулятори і показники-дестимулятори та розрахувавши за такими формулами:

$$k = \frac{X_{ij}}{X_{ij \max}} - \text{для показників стимуляторів}, \quad (1)$$

$$k = \frac{X_{ij \min}}{X_{ij}} - \text{для показників дестимуляторів}. \quad (2)$$

Ці формули, на нашу думку, є найбільш оптимальними. В окремих методиках вони використовуються для визначення інтегральної оцінки еколого-економічного рейтингу j -го підприємства [14, с. 64], в інших – для оцінки інвестиційної привабливості регіону за допомогою інтегральних індексів [15, с. 138]. Використання формули, що запропонована в 650 методиці [3], є менш результативним.

Так, Меркушов В.В. вказує на те, що така формула визначається методом найменших різниць і має властивість, котра знижує її інформативність, зокрема значення відповідного коефіцієнта для регіону з найгіршим значенням показника буде дорівнювати нулю [11].

На наступному етапі необхідно визначити інтегральний індикатор конкурентоспроможності регіону по кожній з груп показників. Проте перед тим варто здійснити аналіз отриманих даних після проведення стандартизації показників, щоб побачити ступінь їх диференціації за регіонами. Визначити ступінь диференціації можна через розрахунок коефіцієнта варіації:

$$V = \frac{C_j}{a_j}, \quad (3)$$

де C_j – середньоквадратичне відхилення j -го показника конкурентоспроможності регіону. Для його визначення використаємо один з показників варіації, зокрема, середньоквадратичне відхилення, яке дорівнює кореню квадратному з простої дисперсії для незгрупованих даних:

$$C_j = \sqrt{\frac{\sum (a - \bar{a})^2}{m}}, \quad (4)$$

де $\bar{a}_j$ – середнє значення для j -го показника конкурентоспроможності регіону, яке визначається за такою формулою:

$$\bar{a}_j = \frac{1}{m} \sum_{i=1}^m a_{ij}. \quad (5)$$

Чим більше значення коефіцієнта варіації, тим більшим є ступінь диференціації між регіонами.

Для визначення групового індикатора з отриманих нормованих показників знаходять середнє арифметичне, середнє геометричне або середньозважене значення. Середнє арифметичне значення, що запропоновано у роботі З.Герасимчук та Л.Ковальської [6], більше використовується для показників, які мають однаковий рівень впливу на інтегральний індикатор. Його недоліком є те, що погіршення однієї часткової оцінки компенсується таким же за абсолютною величиною покращенням іншої часткової оцінки [16].

Ми використаємо метод групування часткових показників, який передбачає їхнє "згортання" в інтегральний індикатор. Щоб розрахувати груповий інтегральний індикатор конкурентоспроможності регіону, на наш погляд, доцільно використати формулу для визначення середньої геометричної величини, яка обчислюється добуванням кореня n -го ступеня із добутку значень показників, що аналізуються, та відповідає обов'язковій умові використання способу середніх величин:

$$K_{част} = \sqrt[n]{k_1 \cdot k_2 \dots k_n}. \quad (6)$$

Недоліком формули є неможливість її використання у тих випадках, коли хоча б один з часткових індикаторів рівний нулю, оскільки в такому разі інтегральний індекс також матиме нульове значення. З метою усунення такого недоліку використовують модифіковану формулу:

$$K_{част} = \sqrt[n]{\prod (1 + k_n) - 1}. \quad (7)$$

Наступним кроком є побудова радіальної діаграми конкурентоспроможності, або багатокутника конкурентоспроможності, для кожного регіону за допомогою аналітично-графічного методу. Побудову багатокутників необхідно здійснювати таким

чином: коло необхідно поділити радіальними оціночними шкалами на рівні сектори, кількість яких дорівнювала б кількості групових інтегральних індикаторів (у цьому випадку – 5); шкали на радіальних прямих градуювати так, щоб всі значення індикаторів знаходилися всередині оціночного кола; значення індексів збільшуватимуться у міру віддалення від центру кола; на кожній осі з використанням відповідного масштабу вимірювання необхідно позначити точки, котрі відповідали б значенням індикаторів; по точках відповідно для кожного з регіонів провести ламану лінію, яка і сформує багатокутник.

Такий метод широко використовують для оцінки конкурентоспроможності підприємств [17, с. 24–25; 18]. Перевагою аналітично-графічного методу є простота, наочність за кожним груповим індикатором та можливість встановити значення інтегрального індексу конкурентоспроможності відповідного регіону.

Згідно із запропонованим алгоритмом далі безпосередньо передбачається проведення розрахунку інтегрального індексу конкурентоспроможності відповідного регіону, який визначається через сумарну оцінку всіх інтегрованих (групових) індикаторів. Інтегральний індекс конкурентоспроможності вирізняється максимальною кількістю балів для того регіону, що має найбільшу сумарну оцінку за всіма інтегрованими груповими індикаторами. Регіону, котрий має найбільший рівень конкурентоспроможності, відповідатиме багатокутник із максимальною площею для розрахунку якої, в нашому випадку, доцільно скористатись методом триангуляції (розбиття геометричного об'єкта на симплекси), – тобто розбиття неправильного багатокутника на трикутники, сума площ яких визначатиме інтегральний індекс конкурентоспроможності регіону і розраховуватиметься за такою формулою:

$$I_j = \frac{1}{2} \sin \frac{360^\circ}{n} \sum_{i=1}^n K_{частji} \cdot K_{частji+1}, \quad (8)$$

де: I_j – інтегральний індекс j -го регіону; n – кількість груп показників.

Оскільки ми розглядаємо п'ять основних груп показників $n=5$, то формула набуває такого вигляду:

$$I_j = \frac{1}{2} \sin 72^\circ \sum_{i=1}^5 K_{частji} \cdot K_{частji+1}. \quad (9)$$

Отримавши інтегральний індекс конкурентоспроможності, постає завдання здійснити його ранжування, щоб побудувати рейтинг і класифікувати регіони за рівнем конкурентоспроможності у відповідному році. В проаналізованих нами методиках ранжування здійснюють різними методами. Так, В.Підвисоцький [19, с. 15] для ранжування використовує метод експертних оцінок, В.Безугла [5, с. 58] та Л.Ковальська [8] здійснюють кластерний аналіз за допомогою програми STATISTICA 6.0 та виділяють класи, тобто групи регіонів за рівнем конкурентоспроможності.

Для того, щоб проранжувати отримані інтегральні індекси конкурентоспроможності регіонів, пропонуємо використати метод аналітичного групування, за допомогою якого визначимо кількість груп, встановимо величини інтервалу групування та складемо таблицю з представленими результатами групування.

Кількість груп (N) знаходимо за формулою Стерджеса [20, с. 19–23]:

$$N = 1 + 3,322 \lg n, \quad (10)$$

де: n – кількість одиниць усієї сукупності.

Величину інтервалу підгруп визначаємо за такою формулою [21, с. 56]:

$$h = \frac{I_{\max} - I_{\min}}{N}, \quad (11)$$

де: $I_{\max}$ – максимальне значення інтегрального індексу; $I_{\min}$ – мінімальне значення інтегрального індексу; N – кількість груп

Розрахункове значення інтегрального індикатора конкурентоспроможності регіонів України, на основі визначених показників, у 2008–2010 рр. наведено у табл. 1.

Таблиця 1

**Розрахункові значення інтегрального індексу за регіонами,
2008–2010 рр.**

Регіони та області	Значення інтегрального індексу у відповідному році			Середнє значення інтегрального індексу
	2008	2009	2010	
Дніпропетровська	1,4485	1,3256	1,1711	1,3151
Донецька	1,2659	1,2396	1,0843	1,1966
Харківська	1,0054	1,1178	0,993	1,0387
Київська	0,5655	0,6408	0,595	0,6004
Одеська	0,6496	0,6906	0,5919	0,6440
Львівська	0,5529	0,6251	0,5645	0,5808
Запорізька	0,5977	0,564	0,5091	0,5569
Луганська	0,5225	0,4946	0,4845	0,5005
АРК	0,4367	0,4461	0,4176	0,4335
Полтавська	0,3667	0,3978	0,3812	0,3819
Миколаївська	0,2928	0,3619	0,3326	0,3291
Вінницька	0,2695	0,2732	0,3187	0,2871
Івано-Франківська	0,2986	0,3069	0,3025	0,3027
Закарпатська	0,2934	0,2978	0,2912	0,2941
Рівненська	0,2452	0,2578	0,2418	0,2483
Хмельницька	0,2353	0,2436	0,2334	0,2374
Черкаська	0,2451	0,2376	0,2289	0,2372
Волинська	0,2405	0,244	0,2285	0,2377
Житомирська	0,2253	0,2285	0,2263	0,2267
Херсонська	0,2300	0,2384	0,2228	0,2304
Сумська	0,2335	0,24	0,2224	0,2320
Кіровоградська	0,1941	0,2106	0,2187	0,2078
Чернівецька	0,1944	0,2052	0,1864	0,1953
Чернігівська	0,1908	0,195	0,1797	0,1885
Тернопільська	0,1760	0,1877	0,1814	0,1817

Джерело: складено на основі проведених розрахунків.

Отримані на основі проведених розрахунків результати свідчать про існування значних розбіжностей як між груповими (табл. 2), так і загальними індексами конкурентоспроможності регіонів України², а також в розрізі окремих років досліджуваного періоду, що відповідним чином відбилося на рейтингу регіонів (рис. 2).

Конкурентоспроможними регіонами за досліджуваний період є Дніпропетровська, Донецька, Харківська, Київська, Одеська, Львівська, Запорізька області (рис. 3). Рівень конкурентоспроможності інших регіонів має "перехідний" характер, що можна пояснити неефективним використанням наявних конкурентних переваг.

² Міста Київ та Севастополь розглядалися окремо, як такі, що мають спеціальний статус, тому не були включені в загальний рейтинг конкурентоспроможності. Проте варто зазначити, що м. Київ продовжує займати лідируючі позиції в рейтингу конкурентоспроможності, тоді як м. Севастополь за рівнем конкурентоспроможності значно відстає.

Таблиця 2

Результати регіонів України за п'ятьма груповими індикаторами конкурентоспроможності, 2008–2010 рр.

Груповий інтегральний індикатор	АРК	Вінницька	Волинська	Дніпро-петровська	Донецька	Житомирська	Закарпатська	Запорізька	Івано-Франківська	Київська	Кіровоградська	Луганська	Львівська	Миколаївська	Одеська	Полтавська	Рівненська	Сумська	Тернопільська	Харківська	Херсонська	Хмельницька	Черкаська	Чернівецька	Чернігівська	
Економічний	2008	10	13	22	2	1	21	23	7	14	4	18	8	9	11	5	6	17	19	25	3	16	15	12	24	20
	2009	9	14	21	1	2	20	23	7	16	5	13	10	8	11	4	6	17	18	25	3	19	15	12	24	22
	2010	10	9	24	1	2	17	20	7	14	4	12	11	8	13	6	5	19	18	23	3	22	16	15	25	21
Соціальний	2008	6	12	23	2	1	18	13	9	17	8	22	5	7	11	4	10	21	15	25	3	14	16	19	24	20
	2009	8	13	20	2	1	19	12	9	16	6	25	4	7	10	3	14	21	17	24	5	11	15	23	22	18
	2010	8	14	19	2	1	17	11	9	13	7	25	3	6	12	5	16	21	18	24	4	10	15	20	22	23
Демографічний	2008	6	13	14	2	1	19	7	11	8	12	24	9	3	18	4	20	10	23	16	5	21	15	22	17	25
	2009	6	13	14	3	1	16	7	12	8	11	23	10	2	19	4	20	9	24	17	5	21	15	22	18	25
	2010	6	13	14	3	1	16	7	12	9	11	23	10	2	21	4	20	8	24	19	5	18	15	22	17	25
ЗЕД	2008	12	19	11	1	2	18	10	3	13	6	23	8	7	14	4	9	17	16	24	5	20	21	15	25	22
	2009	12	19	14	1	2	18	9	6	13	3	23	10	7	11	4	8	16	15	24	5	20	21	17	25	22
	2010	12	20	14	1	2	18	10	6	11	3	23	8	7	13	5	9	16	15	24	4	21	19	17	25	22
Науки та інновації	2008	11	17	24	2	3	20	23	4	12	8	16	5	6	9	7	13	22	10	21	1	19	25	15	18	14
	2009	11	19	23	2	3	22	24	5	10	8	14	7	4	6	12	13	21	9	20	1	16	25	17	15	18
	2010	14	11	18	4	3	19	24	6	15	8	17	5	7	2	13	9	23	10	21	1	16	25	12	22	20

Джерело: складено на основі проведених розрахунків.

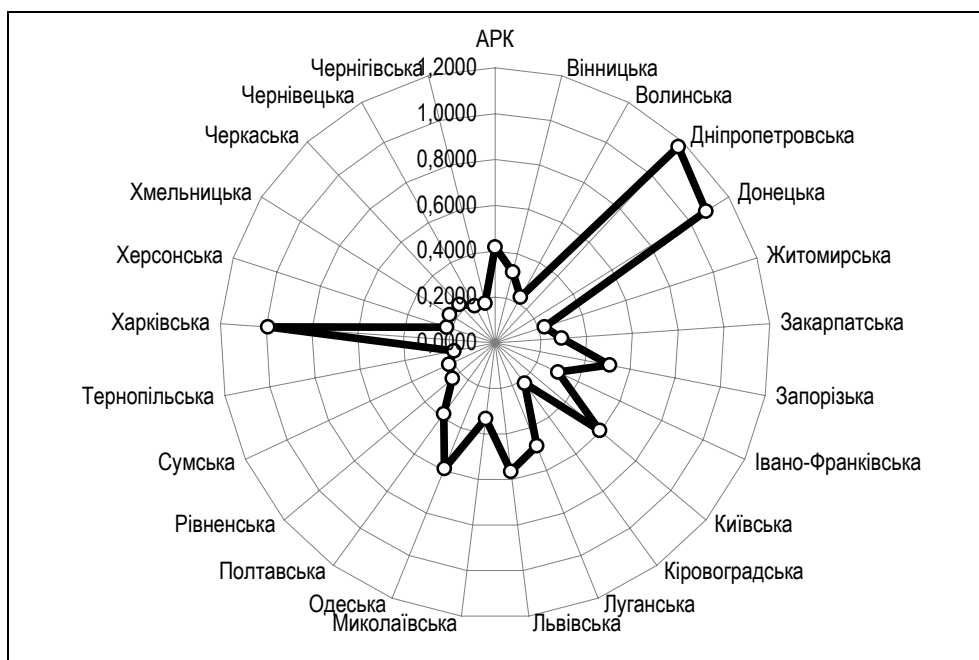

Рис. 2. Рейтинг регіонів України за рівнем конкурентоспроможності в 2010 р.

Джерело: складено на основі отриманих результатів.

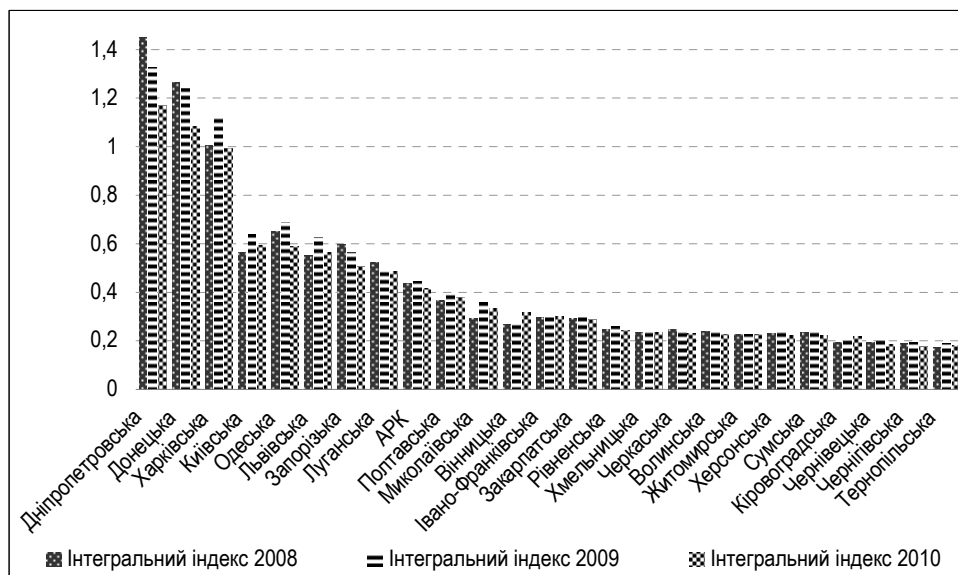

Рис. 3. Підсумковий рейтинг конкурентоспроможності регіонів України за період 2008–2010 рр.

Джерело: складено на основі отриманих результатів.

Порівняльний аналіз отриманих результатів свідчить, що рівень конкурентоспроможності більшості регіонів за період 2008–2010 рр. практично не змінювався. Регіони відносно рівномірно посідали місця в рейтингу.

Провідні місця в рейтингу за досліджуваний період посідають Дніпропетровська, Донецька та Харківська області, в яких рівень конкурентоспроможності максимальний і середнє значення інтегрального індексу становить 1,083 бала. За цими областями йдуть Київська, Одеська, Львівська, Запорізька, які отримали 0,565 бала (2008–2010 рр.) і формують другу групу регіонів за рівнем конкурентоспроможності та замикають умовну групу лідерів (табл. 3). Проте лідери рейтингу також відстають один від одного за окремими груповими індикаторами.

Таблиця 3

Групування регіонів України за рівнем конкурентоспроможності

Рівень конкурентоспроможності	Середнє значення інтегрального індексу оцінки за досліджуваний період	Кількість регіонів	Регіони та області	Місце регіону в рейтингу
МАКСИМАЛЬНИЙ	1,083	3	Дніпропетровська Донецька Харківська	1 2 3
ВИСОКИЙ	0,565	4	Запорізька Київська Львівська Одеська	7 4 6 5
ПОМІРНИЙ	0,372	6	АРК Луганська Полтавська Вінницька Івано-Франківська Миколаївська	9 8 10 12 13 11
СЕРЕДНІЙ	0,234	9	Волинська Житомирська Закарпатська Кіровоградська Рівненська Сумська Херсонська Хмельницька Черкаська	18 19 14 22 15 21 20 16 17
НИЗЬКИЙ	0,183	3	Тернопільська Чернівецька Чернігівська	24 23 25

Джерело: складено на основі проведених розрахунків.

Далі йдуть Луганська, Полтавська, Миколаївська, Вінницька, Івано-Франківська області та АРК, які віднесено до групи з помірним рівнем конкурентоспроможності, відповідно до виділених у ході дослідження п'яти рівнів конкурентоспроможності регіонів.

Найбільш чисельною групою, що містить 9 областей, є група з середнім рівнем конкурентоспроможності. У п'яту групу з низьким рівнем конкурентоспроможності увійшло найменше областей: Чернівецька, Тернопільська, Чернігівська області, які отримали найнижчі бали.

За досліджуваний період (2008–2010 рр.) стабільно утримували свої позиції в рейтингу Дніпропетровська, Донецька, Харківська, Луганська, Полтавська, Рівнен-

ська області та АРК. Погіршили за цей період свої позиції в рейтингу такі регіони: Одеська, Івано-Франківська, Закарпатська перемістилися на 1 позицію вниз, а Запорізька – на 2 позиції. Деякі регіони, зокрема, Волинська, Сумська, Херсонська то покращували свій рейтинг, то погіршували, а Черкаська, навпаки – погіршила, а потім покращила. Окремі регіони просто почергово змінювали свої місця в рейтингу – Чернівецька, Кіровоградська, Чернігівська, Тернопільська області.

Намітилася позитивна тенденція до покращення свого рейтингу Київською, Львівською, Вінницькою, Миколаївською, Хмельницькою, Житомирською областями.

Розрив між максимальним і мінімальним рівнем конкурентоспроможності у 2010 р. становив 19 позицій. Аутсайдери рейтингу отримали низькі бали конкурентоспроможності не лише за груповими індикаторами, що формують стратегічну конкурентоспроможність, а й тими, що визначають поточну конкурентоспроможність.

У 2010 р. найкраще і найгірше значення інтегрального індексу конкурентоспроможності регіонів України відрізняються від середнього значення по Україні відповідно на 64,4 та 19,7%.

Якщо співвіднести значення інтегральних індексів регіонів із середнім значенням по Україні, то варто, на жаль, відзначити, що в чотирьох регіонах України (Чернівецька, Кіровоградська, Тернопільська, Чернігівська області) значення інтегрального індексу майже вдвічі менші за середній по Україні.

Найбільші відмінності в 2010 р. спостерігаються за основними груповими індикаторами, тоді як найменш відчутним є контраст за груповим індикатором, що розкриває демографічну ситуацію в регіонах.

Контрастність конкурентоспроможності регіонів продемонструємо відповідно до визначених рівнів конкурентоспроможності (максимальний, високий, помірний, середній, низький) шляхом накладання відповідних багатокутників (рис. 4).

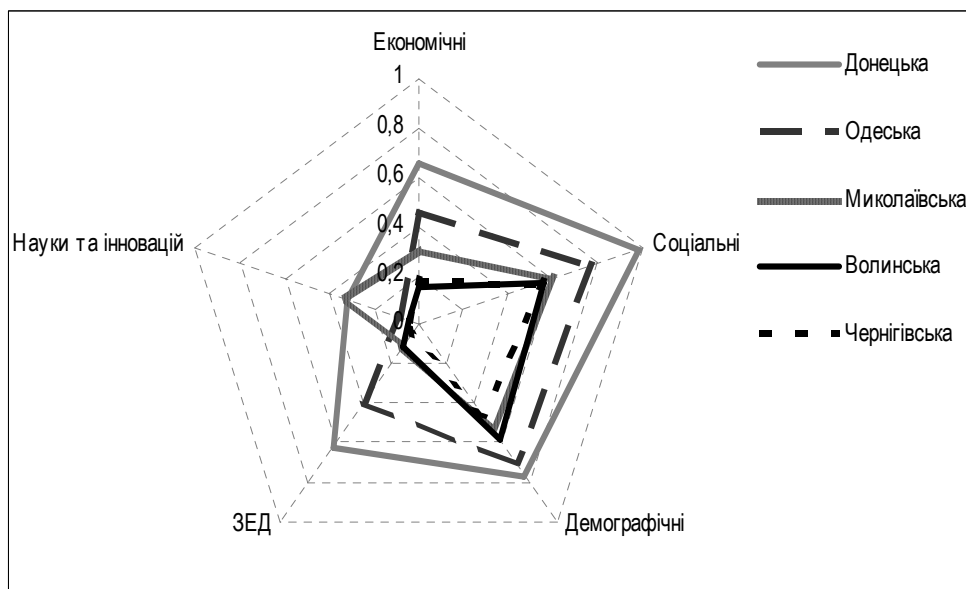

Рис. 4. Асиметричність рівнів конкурентоспроможності регіонів України, 2010 р.

Джерело: складено на основі отриманих результатів.

У 2010 р. по відношенню до 2009 р. 13 регіонів України зберегли свої місця в рейтингу конкурентоспроможності. Погіршили свій рейтинговий результат на 1 позицію Одеська, Івано-Франківська, Закарпатська, Херсонська, Чернігівська, на 2 пози-

ції – Волинська, на 3 позиції – Сумська, тоді як Вінницька та Житомирська області підвищилися у рейтингу на 2, а Київська, Хмельницька, Тернопільська – на 1 позицію.

Висновки. Конкурентоспроможність регіону перебуває під впливом постійних динамічних змін у світовому економічному, політичному та технологічному середовищі, зростаючої конкуренції інших регіонів щодо залучення обмежених ресурсів, а тому зміцнення конкурентоспроможності однаковою мірою стосується всіх регіонів. Відповідно кожний регіон повинен намагатися підвищити свою конкурентоспроможність на всіх рівнях. Це важлива умова його подальшого розвитку.

Проведене дослідження показало, що у багатьох методиках використовуються експертні оцінки або елементи експертних оцінок конкурентоспроможності регіону, котрі, як видно з практики, є суб'єктивними, тому не дають реальної інтегральної оцінки рівня конкурентоспроможності регіону.

Запропонований методичний підхід до інтегральної оцінки конкурентоспроможності регіонів України, по-перше, повністю базується на використанні економіко-математичних методів дослідження; по-друге, обрані групи показників мають необхідну для проведення розрахунків статистичну базу, тобто адаптовані до офіційної державної статистики; по-третє, дозволяють самостійно здійснити оцінку рівня конкурентоспроможності регіону, що аналізується, та отримати об'єктивне уявлення про рівень його конкурентоспроможності відповідно до визначених напрямів та пріоритетів розвитку. Цим обґрунтовується можливість та доцільність його використання на практиці для оцінки рівня конкурентоспроможності та розробки управлінських рішень для підвищення рівня конкурентоспроможності досліджуваного регіону.

Використання запропонованого методичного підходу дозволяє здійснювати інтегральну оцінку рівня конкурентоспроможності регіонів, моніторити регіональний рейтинг за визначений період та порівнювати конкурентоспроможність українських регіонів між собою.

Комплексну оцінку конкурентоспроможності регіону необхідно здійснювати не за один рік, а за певний період. Проте структурна специфіка української економіки і брак достовірної статистики та матеріалів комплексного економічного аналізу ускладнюють таку оцінку.

Результати інтегральної оцінки конкурентоспроможності регіонів України за 2008–2010 рр. свідчать, що конкурентоспроможними регіонами є Дніпропетровська, Донецька, Харківська, Запорізька, Київська, Львівська, Одеська області.

Враховуючи світовий та вітчизняний досвід регіональних відмінностей щодо потенційних можливостей впровадження інновацій, розвитку виробництва та надання послуг, існуючих кліматичних умов та ресурсного потенціалу, провідну роль в умовах ринкової економіки відіграє пошук нових інструментів регулювання розвитку регіонів та їхнє впровадження в практику для одержання бажаних результатів, зокрема підвищення рівня конкурентоспроможності регіону, і як наслідок, рівня добробуту його населення.

Перспективи подальших досліджень пов'язані з проведенням інтегральної оцінки конкурентоспроможності регіонів України через призму наявних конкурентних переваг (відповідних елементів продуктивних сил), що визначатимуть "точки зростання" для конкретного регіону. Іншими словами – це оцінка конкурентоспроможності регіонів за сферами діяльності на базі тієї ж методики.

Список використаних джерел

1. Наказ КМУ "Про затвердження методики розрахунку інтегральних регіональних індексів економічного розвитку" від 15.04.2003 р. № 114 [Електронний ресурс]. – Доступний з : <http://uazakon.com/documents/date_1a/pg_ibcnog/index.htm>.

2. Постанова КМУ "Про запровадження комплексної оцінки соціально-економічного розвитку Автономної Республіки Крим, областей, м. Києва і Севастополя" від 20.06.2007 р. № 833 [Електронний ресурс]. – Доступний з : <<http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=833-2007-%EF>>.
3. Постанова КМУ "Про запровадження проведення оцінки результатів діяльності Ради міністрів Автономної Республіки Крим, обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій" від 09.06.2011 № 650. [Електронний ресурс]. – Доступний з : <<http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=650-2011-%EF>>.
4. Артеменко В. Індикатори стійкого соціально-економічного розвитку регіонів / В.Артеменко // Регіональна економіка. – 2006. – № 2. – С. 90–97.
5. Безугла В.О. Інтегральна оцінка конкурентоспроможності регіонів України / В.О.Безугла // Комунальное хозяйство городов: научно-технический сборник. – 2005. – № 70. – С. 53–60.
6. Герасимчук З.В. Конкурентоспроможність регіону: теорія, методологія, практика : монографія / З.В.Герасимчук, Л.Л.Ковальська. – Луцьк : Надстир'я, 2008. – 248 с.
7. Зандер Е.В. Интегральная оценка детерминант конкурентоспособности регионов / Е.В.Зандер, И.С.Ферова, Е.В.Инюхина [и др.] // ЭКО. – 2007. – № 11. – С. 43–59.
8. Ковальська Л.Л. Методичні підходи до оцінки конкурентоспроможності регіонів держави [Електронний ресурс] / Л.Л.Ковальська. – Доступний з : <www.nbuv.gov.ua/..zbimuk_RE_2_98.pdf>.
9. Кузьмін О.Є. Управління міжнародною конкурентоспроможністю підприємства : підручник / О.Є.Кузьмін. – Львів : Компакт-ЛІВ, 2005. – 304 с.
10. Лазарева Є.В. Методичний підхід до оцінки конкурентоспроможності регіону / Є.В.Лазарева, Н.В.Яблонська // Регіональна економіка. – 2011. – № 1. – С. 23–31.
11. Меркушов В.В. Интегральная оценка конкурентоспособности регионов [Електронний ресурс] / В.В.Меркушов. – Доступний з : <<http://sopssecretary.narod.ru/Konferencya/Docladi/Merkushov.doc>>.
12. Чайникова Л.Н. Разработка методики оценки конкурентоспособности региона / Л.Н.Чайникова // Вопросы современной науки и практики. – 2008. – № 4 (14). Том 1. – С. 154–166.
13. Звіт про конкурентоспроможність України, 2010 [Електронний ресурс]. – Доступний з : <http://feg.org.ua/ua/cms/projects/studying_Ukraine_competitiveness>.
14. Китаєв О.В. Методичні підходи до визначення еколого-економічного рейтингу підприємства / О.В.Китаєв // Вісник СумДУ. – 2003. – № 5 (51). – С. 64–70.
15. Уманець Т.В. Оцінка інвестиційної привабливості регіону за допомогою інтегральних індексів / Т.В.Уманець // Економіка та прогнозування. – 2006. – № 4. – С. 133–146.
16. Гавура В.О. Інструментарій оцінки конкурентоспроможності регіонів / В.О. Гавура // Економічний форум. – 2011. – № 4.
17. Гетьман О.О. Економічна діагностика: навчально-методичний посібник / О.О.Гетьман – Дніпропетровськ : ДУЕП, 2006. – 90 с.
18. Методи оцінки рівня конкурентоспроможності підприємства [Електронний ресурс]. – Доступний з : <toloka.hurtom.com/viewtopic.php?t=10686>.
19. Підвисоцький В. Формування та впровадження програм підвищення конкурентоспроможності територій: методичні матеріали / В.Підвисоцький, Р.Ткачук. – К. : Леста, 2010. – 64 с.
20. Доценко О.С. Практикум з загальної теорії статистики: навч. посібник / О.С.Доценко. – Севастополь : СевНТУ, 2010. – 204 с.
21. Практичні заняття з теорії ймовірностей та математичної статистики : метод. вказівки / [І.М.Зелепугіна, О.А.Лагода, Н.Т.Сеннікова та ін.]. – К. : КНУТД, 2044. – 80 с.

Надійшла в редакцію

14.02.2012 р.